ՓՈՒՆՋ

Թիւ 1201 ՇԱԲԱԹ 1877 ՕԳՈՍՏՈՍ 13

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կեդրոնական սնտուկի հաշուէկշռի և վարժարանաց բարեկարգութեան ծրագրի խնդիրները երէկ դարձեալ ետ մընացին, և հաղիւ քանի մը խօսք եղաւ հաշուէկշռին վրայ. որովհետև՝ ազգային ժողովը օրակարգէն դուրս խնդիրներով զբաղիլ հարկադրեցաւ։

Երեսփոխաններէն Թորգոմեան և Խոճասարեան էֆէնտիներու հարցմանց վերայ, ժողովոյն որոշմամբ, Ս. Պատրիարքը ծանօթութիւններ տուաւ Պայազիտու՝ Ալաշկերտի և Բասենի մէջ անցած անցքերու համար։ Ըսաւ, թէ իւր ընդունած պաշտօնական տեղեկութիւնները, թէև ըստ բաւականին մանրամասն չեն, բայց կը հաստատուի թէ այդ կողմերը աւարառութիւնք ու սպանութիւնք եղած են, և թէ՝ կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնը մեծապէս ցաւած է և կցաւի այդ անցից վերայ, և հաստատապէս որոշած է ժողովրդեան անդորրութեան ու ապահովութեան համար ամեն ազդու միջոց ի գործ դնել։ Արդէն Բ. Դուռը ծանր հեռագիրներ քաշած է և կքաշէ։ Անգղիական դեսպան Պ. Լայարտի հետ բրած խօսակցութեան անցնելով՝ դիտեց թէ իւր խօսքերը այլափոխուած են, թէ՝ ինքը ըսած չէ, որ Հայ ազգը երբէք դանգատ չունի, այլ՝ ծանուցած է թէ իւր դանդատներն ուղղակի կառավարութեան դէմ չեն, այլ ինչ ինչ զեղծմանց դէմ, որոց դէմ կմրցի նոյն իսկ կառավարութիւնը, և կկանայ բոլորովին բնաջինջ ընել։ — Ի՞նչպէս կարելի էր ըսել, թէ բնաւ դանդատ չունի Հայոց ազգը, քանի որ նոյն իսկ կառավարութիւնը և աւագանին և մինչև իսկ օգոստափառ Սուլթանը կխոստովանին զեղծմանց գոյութիւնը և նոցա բարձման անհրաժեշտ հարկը. — բողոք ունիմք, և միշտ պիտի ունենամք, յարեց, բայց ո՛չ թէ կառավարութեան դէմ, այլ կառավարութեան կամաց հակառակ գործուած զեղծմանց դէմ։

Դաւառաց մէջ հայերէն զինուոր գրրուելու վրայ ալ հարցում եղած ըլլալով՝ Ս. Պատրիարք Հայրը պատասխանեց թէ ինքը այդ մասին տեղեկութիւն չունի, և միայն գիտէ թէ կարինէն և շրջակայներէն մեր ազգայնոց մէկ մասն կամաւոր զինուոր գրուած են, և թէ՝ նոքա ալ դեռ պատերազմի գացած չեն, և մինչև ցարդ այն կողմերը եկած զինուորները դիմաւորելու և տեղաւորելու կծառայեն։

Այսուհետև երեսփոխաններէն ոմանք խօսեցան՝ դաւառաց ոմանց մէջ անցած անցից վրայ, և Պառնասեան էֆէնտի ծանոյց թէ 3000 ի չափ հայ ընտանիք Ռուսաստան տարած է Տ. Ղուկասոֆ զօրավարը, թէ նոցա 1000ի չափը Ս. Էջմիածնի կողմանէ կինամուին, և երկրին այլևայլ կողմերը ղեռեղուած են, և թէ՝ Իւշ-Բիլիսէի վանահայրն ալ Ս. Էջմիածին է, և այս դաղթականները տեսած է Թան լրագրոյն թղթակիցն։ Պառնասեան էֆէնտի, ինչպէս նաև Ս. Պատրիարքը դիտեցին թէ պատերազմի ժամանակ տեսնուած ցաւալի աղէտներ են ասոնք, և թէ յիշեալ վանքին մէջ պատսպարեալ քիւրտք ռուսերէն ջարդուած ըլլալով, մեր ազգայնոց մնացորդ մասն ալ փնտռուած է։ Աւասիկ, այսպիսի տեղեկութիւններ տրուեցան երէկ, զորս հնար չէ ճշդիւ յիշել, և ժողովոյն ատենագրութիւնը կրնայ մի առ մի նշանակել։

Ասկէց յետոյ, Ս. Պատրիարքը օգոստափառ Սուլթանին ներկայանալ և Օսմանիյէ պատուանշան շնորհուիլն ծանոյց ժողովոյն ի պաշտօնէ, և պատրիարքական փոխանորդ դեր. Հայրն կարդաց դիր մը, որ կպատմէ ներկայացումն, եղած խօսքերը և ուրիշ արարողութիւններն, որոյ պատճէնը քիչ մը վարը պիտի տեսնուի։ Ժողովը մեծաւ գոհութեամբ լսեց, շնորհաւորեց զՍ. Պատրիարքը, և Նորին Սրբազնութիւնն ալ երեսփոխանաց հետ այս պահուն ոտք ելնելով՝ փոխադարձաբար շնորհաւորեց ընդհանուր ազգը և նորա ներկայացուցիչն եղող ազգային ժողովը, և ջերմեռանդն բարեմաղթեց օգոստափառ Սուլթանին թանկագին կենաց, Օսմանեան պետութեան անսասան յարատևութեան, և զինուց յաջողութեան համար, որում ձայնակցեցան բոլոր երեսփոխանք։ Ի վերջոյ ժողովը որոշեց՝ շնորհակալութեան ուղերձ մը մատուցանել օգոստ. Սուլթանին, ի դիմաց ընդհանուր Ազգիս, և այս ուղերձին խմբագրութեան համար որոշուեցան Նար-Պէյեան և Իզմիրլեան սրբազաններն, և Քիւրքճիխանլեան, Եուսուֆեան, Փափազեան ու Խոճասարեան էֆէնտիները, զոր պիտի բերեն առաջիկայ ուրբաթ աւուր նստին։

Երէկ Գարդալի դաստիարակին դանակոծուելուն վրայ դարձեալ հարցումն ու դիտողութիւնն եղաւ, և ժողովոյն կողմանէ յանձնարարութիւններ եղան Ս. Պատրիարք Հօր՝ այս խնդրոյն անաչառ քննութեան համար, որ արդէն սկսուեր է դատաստանական խորհրդոյ միջոցաւ։

—

Ահաւասի՛կ պատրիարքական գերփոխանորդ Հօր կարդացած դրոյն պատճէնը, յորում՝ ինչպէս ըսինք՝ ամենայն ինչ կը պարունակի, և արժանի է յաւիտենական յիշատակութեան։

«Օգոստոս 10/22 ին Ս. Պատրիարքն Հայոց Տ. Ներսէս արքեպիսկոպոս, յատուկ հրաւիրանօք ներկայացաւ Վեհ. Սուլթան Ապտիւլ Համիտ Կայսեր, ժամը 8 ին ի կայսերական Քէոշկ Եըլտըզի։ Երբ պալատը հասաւ, արքունի թէշրիֆաթճին ընդառաջ ելնելով առանձին սենեակ մը հրամցուց, յորմէ քառորդ մը ղկնի Նորին Վեհափառութեան ատեանը ելաւ. Պատրիարքը մինչդեռ կը խոնարհէր առաջի գահոյից Կայսեր, Կայսրը որ ոտքի վրայ էր, Պատրիարքին ձեռքէն բռնելով չը թողուց որ խոնարհի, և հրամայեց որ պատրաստուած աթոռին վրայ նստի, իւր գահոյքին դէմը խիստ մօտ։ Պատրիարքը ըսաւ. «Վեհափառ Տէր, Ձեզ նման ինքնակալի մը առջև կանգնիլն ևս պատիւ է մեզ։» Խնդրեմ նստեցէք, հրամայեց Կայսրը և Պատրիարքը նստեցաւ խոնարհելով։

—Կայսրը. Ի՞նչպէս է՛ք, աղէ՞կ է՛ք, հանդի՞ստ է՛ք։ Շատոնց ի վեր կը փափագէի ձեզի հետ տեսութիւն ընել, բայց պատշաճ ատենի մը կսպասէի։ Ես զձեզ կը սիրեմ, այս տեղը ձերն է, ե՛րբ որ կամենաք, կարող է՛ք դալ ինձի։

—Պատրիարքը. Վեհ. Տէ՛ր, մեք ինքզինքնիս մոռցած եմք բոլորովին, և միայն Ձեր վեհափառութիւնը և կայսերական բանակը կմտածեմք գիշեր ցերեկ աղօթելով։ Հայոց ազգը կայսերական բանակին ամեն կերպ օգնութիւն չէ ղլացած, թէ անձամբ և թէ իրենց կառքերովն գրաստուքը 40 հազար հոգւոյ չափ կը ծառայեն։

—Կայսրը. Այո՛, գիտեմ, բայց շատ կը ցաւիմ ներկայ ժամանակին վրայ, ես՝ որ մրջիւնի մը վրայ կոխել կը խղճամ, այսչափ արիւնհեղութիւններ տեսնելուս յոյժ կը ցաւիմ. բայց սակայն գիտէ Աստուած որ այս պատերազմին համար ես պատասխանատու չեմ։

—Պատրիարքը. Թագաւորաց մեծագոյնն էք Դուք, և Ձեր նախորդները գերազանցած էք, նոքա իրենց ժամանակին դիւրութիւններովը փառաւոր եղան, իսկ Դուք տագնապի մէջ, նեղութեան մէջ, Օսմանեան դրօշը փառաւորեցիք. Դուք, Վեհափառ Տէր, Ձեր կայսերական դահն ելնելէն ի վեր օր մը հանգիստ չունեցաք և ասոր համար աւելի մեծ էք. և մեք ազգովին կաղօթեմք, որ Ձեր ղէնքերը միշտ փառաւոր ըլլան, և անցնին այս աղետալի օրերը. որպէս զի կարող լինիք Ձ՚եր գահակալութեան օրն փառաւոր խաթթով խոստացած բարեկարգութիւններն ի գործ դնել, վաճառականական և երկրագործական դպրոցներ հաստատելով և արուեստներու բարգաւաճում տալով։

— Կայսրը. Իմ Հայոց Ազգէս յանչա-

փբս գոհ եմ, և շատ շնորհակալ եմ իրենց ամենէն. կ'խնդրեմ որ հաղորդես ազգին՝ իմ շնորհակալութիւններս ու սէրբս. գոհ եմ նա՛եւ իմ Բ. Դուռն գբանուած Հայ պաշտօնատարներէն որք ամենայն անձնուիրութեամբ կաշխատին հաւատարմաբար։

Գիտեմ որ Հայ ազգս այս պատերազմին պատճառաւ շատ նեղութիւն կրեց. բայց պէտք է հաստատ գիտնան, որ այս ամեն տառապանաց փոխարէն շատ աղէկ օրեր պիտի տեսնեն, և իրենց հաւատարմութեան պտուղը պիտի վայելեն և բաղդաւոր պիտի ըլլան։ Բոլոր հպատակներս կ'սիրեմ, մանաւանդ Հայոց ազգը՝ որ իր դարաւոր հաւատարմութեան արդասիքը այս անձուկ ժամանակիս մէջ ալ ցոյց տուաւ։ Իմ առջեւս իսլամ և քրիստոնեայ խտրութիւն չունին, ամենքն ալ օսմանցի են, կրօնքն Աստուծոյ կը վերաբերի. Ես իրենց ԺՕՆՆԻՈՒԹԻՒՆ (Սահմանադրութիւն) տուի, որ ամենքն ալ մի և նոյն կերպով յառաջադիմեն հաւասար եղբայրութեամբ։

Պատրիարքը երկար բարեմաղթութիւն մ'ըրաւ կայսեր կենաց անդորրութեանը և երկարութեանը, բանակին յաջողութեանը, և իւր բարի բաղձանաց կատարմանը համար, յայտարարելով նա՛եւ որ Հայոց Ազգը անբաժանելի է Օսմանեան տէրութենէն, և նորա արդարութեան աթոռոյն դրկախառնեալ, միշտ նորա հաստատութեանը և յարատեւութեանը կը բաղձայ։

Կայսրը այս միջոցին ձեռնամած և խիստ աղնիւ վարմունքով ջերմեռանդութեամբ մտիկ կընէր, քանիցս շնորհակալ եմ ըսելով։

Պատրիարքը պատրաստ էր մեկնելու, բայց Կայսրը հրամայեց նստիլ, ըսելով, «Ձեր աղօթքը և խնդրուածքը բարձրեալն Աստուած ընդունի, որ իմ բոլոր դիտաւորութիւններս ի գործ դրուին։ Սակայն, ըսաւ Կայսրը, շատ կը ցաւիմ պուլղարաց ազգին վրայ, որ հաւատարմութեան դէմ մեղանչեց։

— Պատրիարքը. Իրաւունք ունի Ձեր վեհափառութիւնը ցաւելու, բայց չեմ կարծեր որ բովանդակ Պուլկար ազգը ձեր անհուն երախտեաց և հացին ապերախտ գտնուած ըլլայ. այլ փոքր մաս մը միայն՝ որ խաբուած են. ուստի Ձեր վեհափառութիւնը անտարակոյս կը գթայ անոնց վրայ որք մեղանչած չեն իրենց հպատակութեան մէջ։

— Կայսրը. Շատ կ'ցաւիմ, շատ կ'ցաւիմ, բայց ի՞նչ ըսեմ, ես պատասխանատու չեմ այս արիւնհեղութեանց։

Նոյն միջոցին Կայսեր մէկ ակնարկովը արծաթէ ափսէի մը վրայ դրուած օսմանիէի առաջին աստիճանի պատուանշանն ու ԺՕՐԴԸ կը ներկայացուցնեն, զոր կ'հրամայէ Կայսրը կախել ի պարանոց Պատրիարքին։

Պատրիարքը կրկին բարեմաղթութիւն ըրաւ, և շնորհակալութիւն յայտնեց, ըսելով որ բոլոր Հայ ազգը շնորհապարտ ըրիք կրկին, վասն զի այս շնորհը Ձեր վեհափառութեան առ այն ունեցած տիրոյն գրաւականն է։

— Կայսրը. Այս նշանը՝ յանուն և 'ի դէմս իմ Հայոց ազգիս կ'շնորհեմ ձեզ. յորոց յոյժ շնորհակալ եմ։

— Պատրիարքը. Երանի՛ թէ այսպիսի բարի և հաղուագիւտ և հրեշտականման թագաւորի մը արժանաւոր հպատակն ըլլայինք, ըսելով, խոնարհեցաւ և մեկնեցաւ Կայսեր պալատէն։

Երզնկայի գաւառական ընդհանուր ժողովոյ կողմանէ Երզնկայի առաջնորդ ընտրուեր է՝ Պէյօղլուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ քարոզիչ արժ. Տ. Ներսէս վարդապետ։

Մշոյ դեր. Առաջնորդն և քաղաքական ժողովն հրաժարագիր ղրկեր են Պատրիարքարան, Մշոյ վանաց արբահայր դեր. Տ. Մամբրէ եպիսկոպոսի հետ ինչ ինչ խնդիրներու համար չհամաձայնած ըլլալնուն պատճառաւ։ Խնդրոց վրայ տեղեկութիւն չունիմք. հետեւաբար չեմք կընար որեւէ դիտողութիւն ընել. սակայն ի՛նչ որ ալ ըլլան խնդիրներն՝ կցանկամք որ երկու կողմն ալ իրաւախոհ ըլլան, և երկու կողմն ալ ժողովուրդն հովուելու և խնամելու հոգ տանին։ Տարակոյս չունիմք, թէ Պատրիարքարանն ալ այս իմաստով յորդորանաց դրեր պիտի դրէ երկու կողմին ալ, ինչպէս պարտ և պատշաճ է։

Քաղաքական նորընտիր ժողովականներէն 7 հոգի երեկ ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր նիստ ընելով՝ ատեան բացին, և իրենց դիւանը կազմեցին՝ ատենապետ ընտրելով Գօլօլեան մեծ. Աւետիս էֆէնտին, և ատենադպիր՝ Մէրեէմգուլի մեծ. Յարութիւն էֆէնտին։

Վերջին անդամ ընտրեալ ժողովականներէն միմիայն երեքը հրաժարեալ մնացած են. սակայն կյուսամք թէ նոքա ալ աղդասիրաբար կհաճին իրենց հրաժարականն ետ առնուլ, յորդորմամբ Ս. Պատրիարք Հօր։

Պաղճեան արժ. Տ. Բարթուղիմէոս նորապսակ վարդապետն վաղը Ռումելի-Հիսարի Ս. Սանդուխտ եկեղեցւոյ մէջ առաջին անգամ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ։

Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ քարոզիչ արժ. Տ. Ամբրոսիոս Ծ. վարդապետ ալ՝ հետեւեալ օրը դարձեալ յիշեալ գիւղի եկեղեցւոյն մէջ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ, Ղալաթիոյ հանդուցեալ Տ. Բարթողիմէոս աւագ քահանայի հոգւոյն համար։

Ի խնդրոյ պատուարժան խորհրդոյ Ռումելի-Հիսարի՝ այս յայտարարութիւնն ընելէն յետոյ, պարտ կհամարիմք մեզ՝ հրապարակաւ շնորհաւորել Պաղճեան արժ. Տ. Բարթուղիմէոս նորապսակ վարդապետն, մաղթելով որ իւր կոչման ու պարտաւորութեանց համաձայն օգտակար հանդիսանայ մեր բաղմակարօտ ազգին համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զորեքշաբթի օրէն յետոյ Ասիոյ վրայ պատերազմական պաշտօնական լուր չկայ, և մասնաւոր տեղեկութիւնք ալ աննշան են։ Սակայն Ռումելիի կողմէն Սիւլէյման փաշայի օգոստ. 9 թուով քաշած մէկ հեռագիրը կայ, որ ծանր պատերազմի մը վրայ տեղեկութիւն կուտայ։ Օգոստ. 8ի երկուշաբթի օրը, բանակատեղին Շիբդա գիւղաքաղաքի մօտը փոխադրուեր է, և հետեւեալ օրը՝ երեքշաբթի առաւօտուն՝ Շիբդայի լեռը ամրութեանց մէջ ապաստանեալ ռուսաց վրայ նախ թնդանօթի և յետոյ հրացանի կրակ ընել սկսեր են։ Թշնամին սաստկութեամբ պատասխաներ է. բայց կայսերական զօրքը արիաբար անխախտ մընալով, և լերան ամրութիւնն ու դիրքաւորութիւնը արհամարհելով, ամեն կողմանէ թշնամւոյն պահանջները յետը վաներ, լեռը ելեր և ահագին ամրութեանց մօտեցեր է, տեղ տեղ մինչև 150, և տեղ տեղ մինչև 60 քայլ։ Բայց թշնամին Շիբդայի ամենակարևոր և ամենամուր կողմերը բռնած, և զօրացուցած, և ամենայն զոհողութիւն յանձն առած ըլլալով, անդրդուելի կերպիւ կդիմադրեր, և մերթ ընդ մերթ ամրութիւններէն ելնելով մեր զօրաց վրայ յարձակելու ալ կաշխատեր։

Այսպէս թնդանօթի ու հրացանի ուժդին պատերազմ մը առաւօտեան ժամը 12էն մինչեւ դիշերուան 2ը, 14 ժամ տեւեց, կըսէ Սիւլէյման փաշա, և կայսերական զօրքն ա՛յնչափ հրաշալի քաջութեամբ դիմադրեց, որ պատմութեան մէջ ոսկի տառերով արձանագրուելու արժանի է, և բանակին մէջ գտնուող օտարազգիք և մինչև իսկ թշնամին հիացան։ Թշնամւոյն զօրաց թիւն շատ է, բայց դեռ յայտնի չէ. թշնամին շատ կորուստ ունեցած է. մեր կողմանէ ալ հրամանատարներէ՝ սպաներէ և զօրականէն կորուստ եղած է, սակայն դեռ օրագրութիւնք հասած չըլլալով՝ թիւը ճշդուած չէ։ Պատերազմն ալ դեռ վերջացած չէ. պատերազմին առաջին շրջանը աւարտած է, սակայն թշնամւոյն ամրութիւնք մեր ձեռքն անցած չեն. վաղ առաւօտ դարձեալ պիտի սկսուի պատերազմը, և ամրութիւնները ձեռք անցուցանելու պիտի աշխատինք։

Պատերազմին վրայ շաբթուս վերջին օրերը հրատարակեալ պաշտօնական հեռագրոց շարքին մէջ հեռագիր մ'ալ կայ, որ կծանուցանէ թէ Թրհալայի կողմը 50–60ի չափ հելլեն ասպատակք (էշգեյա) երեւան ելած ըլլալով՝ անոնց վրայ զօրք ղրկուեր, հալածուեր, և հրացան ու ռազմամթերք գրաւուեր է։ Եէշէհիրէի հրամանատար Ահմէտ Շիւքրի փաշա ալ օգոստ. 10 թուով հեռագրած է, թէ Եէնիճէէն մէկուկէս ժամու ճանապարհաւ հեռի Սէնատի անուն ծովեզերեայ գիւղը 9 նաւով 200ի չափ հելլեն ասպատակաց դալն իմացուելով, իսկոյն գնդապետ Ահմէտ փաշայի հրամանատարութեամբ 1 1/2 վաշտ զօրք, երկու լեռնային թնդանօթ, և Թապուր-աղասին իւր մարդիկներովը հոն ղրկուեցան։ Մէկ ու կէս ժամ կռուելէն յետոյ, ասպատակներն անտառները փախեր են, և անոնց ամբար ըրած յիշեալ գիւղն և Նէօլոզ գիւղին վանքը խուզարկուելով՝ 123 հրացան, և 54 սնտուկ ռազմամթերք

գտնուեր է։ Եանեայի գաւառական լրագրոյն վերջին թերթէն ալ կիմացուի, թէ 14էն աւելի առպատակներէ բաղկացեալ խումբ մը Ցունասատանէն օսմանեան սահմանն անցեր են, և ոստիկանք յարձակելով նոցա վրայ՝ մէջերնուն մէկը սպաններ, և մէկը ողջամբ բռներ են, որ հարցաքննութեան ժամանակ խոստովաներ է թէ իրենց ՝ Ցունասատանէն է, և մնացեալք Տաճկաստանէն, և մինչեւ իսկ յաջողեր են ամրութիւն ու ապաստանարան շինել իրենց համար։

Այս հեռագիրներէն ու տեղեկութիւններէն յայտնի կտեսնուի, որ ասոնք պարզ աւազակներ չեն, և աւարառութեան ու գողութեան նպատակ չունին, այլ՝ Պօսնայի ապստամբաց պէս ժողովուրդն յուզելու և ապստամբեցուներու ելած են։ Հելլենական կառավարութիւնը՝ որ այժմ՝ սահմանագլուխը բաւական զօրք ունի, և աւելի դիւրութեամբ կրնայ արգիլել այսպիսեաց այս կողմն անցնիլը, եթէ անտարբեր մնայ՝ ի հարկէ կասկածելի կըլլան Բ. Դրան առջեւ, իւր յաճախ յայտարարած չեղոքութիւնն ու բարեկամութիւնը։

Իզմիրէն դրուածին նայելով՝ բալմաթիւ հելլեն հպատակք Իզմիրէն Ցունասատան ուղեւորեր են, կամաւոր զօրաց կարգն անցնելու համար, և շատերն ալ կպատրաստուին ուղեւորիլ։ Տեղական կառավարութիւնը չկրնար բացէ ի բաց արգելուլ այս ուղեւորները, այլ բաւական համարեցաւ ծանուցանել թէ Ցունասատան երթալ ուզող անձինք անցագիր ունենալու են։

Ցունասատանի մէջ բաւական մեծ շարժում մ՝ըլլալը՝ շատ կողմերէ հեռագրով ու լրագրով կհաստատուի, և տարակոյս չմնար թէ պատերազմասէր կուսակցութիւնը օր յօրէ երես կգտնէ. ժողովուրդը երգ ի բերան եւ եռանդեամբ յուզարկաւոր կերթայ՝ դէպ ի սահմանագլուխը խաղացող զօրաց։

Այսու ամենայնիւ դեռ կառավարութեան շրթունքներէն բարեկամութեան յայտարարութիւններ կլսուին, և ներքինը չարտադրէր։ Իսկ եթէ, այսպէս տակաւին անարգել շարունակեն վերոյիշեալ դէպքերուն նման դէպքեր, հարկաւ Բ. Դուռը բացատրութիւն պիտի պահանջէ հելլենաց կառավարութենէն։

Փոքրիկ նաւատորմիղ մը կազմուեր է՝ Ղօլօսէն մինչև Տէտէ-աղաճ եղած ծովեզերքը շրջագայելու և հսկելու համար։ Արդէն բոլոր այս կողմանց համար զինուորական վարչութիւն հրատարակուած է։

— Կկարծուի, թէ մինչև ցարդ 100 հազարի չափ մահմետական ժողովուրդ այլևայլ տեղեր գաղթած են՝ Ռուսիոյ դրաւած Զիչթօվայի ու Թրնօվայի գաւառներէն։

— Լուր կայ, թէ Սերվիոյ իշխանութիւնը 60 միլիոն ֆրանգ փոխ առեր է Բօյիլտի դրամատունէն, երաշխաւորութեամբ Ռուսիոյ։

— Էտիրնէի կուսակալութենէն օգոստ. 9 թուով հեռագրուած է Բ. Դրան, թէ Գբզանլըդ գտնուող հրէաներէն 14 հոգի ռուսաց ու պուլղարաց կողմանէ սպանուեր, և երեքը սինակոկային բակը թաղուեր, և մէկուն մարմինը շանց ճարակ եղեր է։ Ասոնց մէջէն 15 տարեկան աղջիկ մը, Թոնտի-Պէրահէ անուն, խիստ գեղեցիկ, 8–10 ռուսաց ու պուլղարաց կողմանէ լկուելէն յետոյ սպանուեր է։ Հրէաներէն 43 հոգի, այր և կին, ոմանք վիրաւորեալ ու հիւանդ, ինչպէս նաև մահմետականներ, չէրքէս ձիաւորաց միջոցաւ աղատեր են, և 300ի չափ հրէայք ալ Շիրգայի Պալգանը տարուեր են թշնամիէն։

— Սթամպուլ լրագիրն՝ որ բարձրագոյն հրամանաւ դադարած էր և քանի մ՝օր յառաջ հրատարակիլ սկսաւ, Էտիրնէէն տեղեկութիւն ստացեր է թէ տեղւոյն բանտին մէջ 800ի չափ պուլղարք կգտնուին իբրեւ ապստամբ և լրտես. և թէ՝ իրենց յանցանքը խոստովանողներէն 58 հոգի ալ անցեալ կիւրակէ կախուեր են, պատերազմական ատեանին որոշմամբ։ Իսկ ըստ այլոց՝ ձերբակալեալ պուլղարաց թիւն 2500ի հասած է։

— Այս օրերս Իւմրան անունով տաճկերէն լրագիր մ՝ալ պիտի հրատարակուի։

— Հինգշաբթի օր պատերազմական ատեանի անդամք նիստ ըրին, և նախորդ Սէրտար Ապտ-իւլ-Քէրիմ փաշա ներկայացաւ ի հարցափորձ։ Զիչթօվի հրամանատար Ահմէտ Համտի փաշա՝ որ արդէն հարցաքննութեան ենթարկեալ էր, բանտարկուեցաւ։

— Երրորդ աստիճանի Օսմանիյէ պատուանշան տրուեցաւ՝ մայրաքաղաքիս գաղղիական դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Պ. Բօպէրի։

— Կըսուի, թէ կայսերական կառավարութիւնն այսօր կամ վաղը օսմանեան Պանքայէն մէկ միլիոն լիրայի առժամանակեայ փոխառութիւն մը կընէ, 100ին 10 տոկոսով, մինչեւ 5 միլիոն լիրայի փոխառութեան կատարուիլն։

— Նէօլօղոս ի լրոյ կգրէ, թէ Պուլղարաց Էքզարքը Պոլիս հրաւիրեր է՝ Թուրքիոյ մէջ գտնուող բոլոր պուլղար եպիսկոպոսները։

— Տրապիզոնէն առ Թրաքի յոյն լրագիրն օգոստ. 4 թուականով հետեւեալ տեղեկութիւնները գրուած են։

« Սօխում-գալէէն Տրապիզոն գաղթականաց փոխադրութիւնը կշարունակէ։ Մէկերկու օր յառաջ չորս շոգենաւով 2500 գաղթականք հասան։ Առայժմ Տրապիզոնի մէջ 3000 գաղթականք կան. 40 հազար պիտի ըլլան ասոնք, և փոխադրութիւնը լրանալէն յետոյ՝ օսմանեան զօրքը պիտի եկնէ Սօխումէն։ Գաղթականաց կէսը քրիստոնեայ է, և մէջերնին կանայք ու տղայք ալ կգտնուին։ Ասոնց բնակութեան համար Տրապիզոնի մէջ տեղ մնացած չըլլալով՝ տեղական կառավարութիւնը սկսած է Սամսուն, Կիրասուն և ուրիշ կողմեր ղրկել գաղթական բերող շոգենաւները։ Տրապիզոնի մէջ խուռն բազմութիւն ըլլալուն պատճառաւ, կվախցուի թէ տարափոխիկ հիւանդութիւն մ՝երեւան կ՝ելնէ »։

— Հինգշաբթի գիշեր Պէյօղլու իսքօրտէլա ըսուած թաղը հրդեհիչ ծրար ձգուած ըլլալով՝ տուն մը բռնկեր է։ բայց շուտով մարեր են, և ոճրագործք կմնտուին։

— Փարիզի Տէպա լրագրոյն թղթակցին՝ որ Շումլի կգտնուի, չորրորդ աստիճանի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեր է։

— Ֆար-տիւ-Պոսֆորի հինգշաբթի աւուր թերթին մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կան։

« Էտիրնէէն երէկ հասած հեռագրի մը նայելով՝ Շիրգայի պահպանութեան յատկացեալ 800ի չափ գազագներն հարկադրուեր են փախչիլ անտի, պալքանին միւս կողմն անցնիլ, և իրենց հանդիպած տեղերը կրակի տուեր են։

« Ռուսիոյ 12դ բանակէն Թիմուր-գափու կրճին դիմացը գտնուող զօրաբաժինը ետ քաշուած ըլլալով՝ կմակաբերուի թէ ռուսաց զօրքը Թրնօվայի կողմերը կժողովուի՝ Սիւլէյման փաշայի դիմադրելու համար։

« Ասիայէն օ՛րևէ լուր չկայ, բռնուած ռուս գերիներն Կարին ղրկուեցան, յորս սպայք ալ կան։

« Պաթումէն առնուած հեռագրալրոց նայելով՝ Զիւրիւք-Ուլը Ալի փաշայի կամաւորաց և ռուսաց մէջ փոքրիկ կռիւներ կըլլան։ »

Շատ մը լրագիրք գրած են, թէ ռուսաց Աղեկսանդր կայսրը պիտի հրաժարի, եթէ այս օրերս մեծ յաղթութեան մը չարժանանայ։

— Քանի մը լրագիրք ալ կգրեն, թէ Գերմանիոյ կայսրը Աւստրիոյ կայսեր տեսնուած ատենը լացեր է, երբ Ռուսիոյ պարտութեան վրայ խօսք բացուեր է։ Գրող ալ կայ, թէ Ռուսիոյ պարտութեանց վրայ, Գերմանիոյ կայսրը սկսեր է թողուլ զՌուսիա, և բոլորովին Աւստրիոյ յարիլ։

— Լրագրեր ալ կան, որ կգրեն թէ Ռուսիա իւր պարտութեանց վրայ հարկադրեալ է՝ Գերմանիոյ դիմել և նորա օգնութիւնը խնդրել։

— Ռուսք՝ Նիկօպոլիի վրայ յարձակած ատեննին՝ 1272 հոգի կորուսեր են, 25ը սպայ ըլլալով։

— Փարիզի Ֆիկարօ լրագիրը հաշիւ ըրեր է, թէ եւրոպական Տաճկաստանի դէմ ելնող ռուսական բանակին համար ամիսը 660 միլիոն ֆրանգ ծախք կըլլայ. և եթէ պատերազմը տարի մը տևէ՝ Ռուսիա ինքզինքը հազիւ 50 տարիէն կըրնայ յարդարել, թէև յաղթող ալ հանդիսանայ։

— Անցեալները Լոնտրայէն Մալթա զօրք տանելու յատկացեալ շոգենաւն ճամբայ ելած ատենը, մարդ մը մակուկով մօտեցեր, և Պօրք անուն զինուոր մը հարցուցեր է հրամանատարին. և երբ զինուորն եկեր է, մարդն՝ իւր փաստաբան ըլլալն անոր յայտնելէն յետոյ՝ ծանուցեր է թէ Հնդկաստանի մէջ բընակեալ և իրեն (զինուորին) անծանօթ եղող ազգականներէն մէկն մեռած է՝ 1 միլիոն 750 հազար ֆրանգ ժառանգութիւն թողլով իրեն (զինուորին), և թէ այս գանձը պանքան իւր (զինուորին) հրամանին կսպասէ։ Զինուորն այլ յայլմէ եղած, փոխարէն վճարելով ազատութիւն խնդրեր է հրամանատարէն, բայց

խնդիրը լսելի չէ եղեր՝ անգղիական օրինաց հակառակ ըլլալուն համար. և խեղճը մնացեր է նաւուն մէջ, ու աւետարբեր վաստականը մեկներ է։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Բեդրսպուրկ։ 22 օգոստ։— Պահեստի զօրքը գիշեր ատեն կժողովուի։ Քաղաքին մէջ երկիւղ կայ։

Լոնտրա. 25 օգոստ։— Լրագիրք՝ գաղթականաց թշուառ վիճակին վրայ նամակներ ու հեռագրեր կհրատարակեն։ Համակրութիւնը կաւելնայ։ Լոնտոնի եպիսկոպոսը նախագահ եղաւ՝ ի նպաստ օսմանցի գաղթականաց կազմեալ մասնաժողովոյն։ Պ. Պուրտէք-Քուտսի տիկինը երէկ 1000 լիրա նպաստեց։ Այս մասնաժողովոյն հանգանակած 4000 անգղիական լիրան Պոլսոյ անգղիական դեսպանին տրամադրութեան ներքեւ դրուեցաւ։

Մալթա. 21 օգոստ։— Անգղիոյ պատերազմիկ նաւերէն մէկն՝ Ազինգօրտ՝ դէպ ի Պէյրութ գնաց, պատնէշ չինելու պիտոյք բեռնաւորեալ։ Մարիա-Մորինա անուն սպանիական նաւն դէպ ի Արեւելք գնաց ի պահպանութեան սպանիացւոց։

Պէրլին. 21 օգոստ։— Պիզմարգ իշխանը Պալէսպէրկ ուղեւորեցաւ, ներկայ խնդրոց վրայ Կիյոմ կայսեր հետ տեսնուելու համար։

Պէլկրատ. 23 օգոստ։— Գաւառապետաց գաղտնի հրամայուած է՝ պահապան զօրքն սպառազինելու և պատերազմական վիճակի մէջ դնելու համար։

Վիէննա. 23 օգոստ։— Պէրլինէն քաշուած հեռագիր մը կծանուցանէ՝ Գերմանիոյ գահաժառանգին կողմանէ օսմանեան դեսպանին եղած արտաքոյ կարգի ընդունելութիւնը։ Գահաժառանգն ընդ առաջ գացեր է մինչեւ Բոստամի կայարանը։ Պիզմարգ իշխանը ամսոյն 21ին ի տես դեսպանին գնաց։ Այս՝ հասարակաց վրայ մեծ տպաւորութիւն ըրաւ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Յառաջիկայ կիրակի օր՝ որ է Ս. Աստուածածնայ վերափոխման տօնն, Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյ տօնախմբութիւնն ըլլալուն առթիւ կը ծանուցուի բարեպաշտ հասարակութեան մայրաքաղաքիս, որ արդիւնաւոր է զանազան հեռաւոր թաղերէ ուխտաւորութեան անուամբ շաբաթ օրուընէ երթալ Գատըգիւղ և դիշերը եկեղեցին պառկիլ, ինչպէս որ սովորութիւն ընողներ կան եղեր, և այս սովորութիւնն անվայելուչ ըլլալուն համար՝ ըստ խնդրոյ թաղ. խորհրդոյն Գատըգիւղի այսուհետեւ խափանուիլ հարկ դատուեցաւ։

11 Օգոստ 1877

'ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պոլիս

Սուլթան Մէհմէտ վէ Սուլթան Պայազիտ ճամիի շէրիֆլէրինին իչ հավլիսինտէ շէհրը բամազանը շէրիֆին իպթիտասքնտան զայէթինէ գատար քիւշատ օլունաճագ սէրկիլէրտէն, վէ Սուլթան Մէհմէտ ճամիի շէրիֆին թըշ հավլիսինտէ եալընըզ իյտը գաթրըն էյամ սէլասէսինտէ թէվգըֆ իտէճէք սաթըճըլէրտէն թաամիլի գատիմի վէճճի իլէ ալընաճագ բուսումաթ թալիպլինէ իլթիզամ գըլնաճաղընտան՝ թալիպ օլանլէրին նիհայէթ շապանը շէրիֆին եիկիրմի պէշինճի կինիւնէ գատար էվգաֆը հիւմայուն վարիտաթ իտարէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

—

Պոլսոյ կամրջի գլխի պարագային նստող գրավաճառ Մատթէոսեան էֆէնտի՝ այս անգամ նոյն Պարագային դիմացը վալիտէի կալուածներէն 4 թիւ Օսմանեան գրատունը փոխադրեցաւ։

Դպրոցական ամեն տեսակ գիր, հայ. գաղ. և տաճ. լեզուօք չափաւոր գնով կգտնուին յիշեալ գրատան մէջ։

ՄԷ-ՋԻ-Հ-Է-Լ-ԹՈՊԷՆ

Եանի, աշճըլարըն անահթարը նամը իլէ եէնի թապ օլունան՝ մուֆասսալ աշճը քիթապը, Բէօբրիւ պաշընտաքի Մատթէոսեանքն տիւքեանէրինտէ ֆիրուխթ օլընմագտէ տիր։

—

Տեվանը պէլաղէն էնվանը նամէյ մէրհում

56 երեսէ բաղկացեալ տետրակ մ'է, յորում կը պարունակուին Հայաղգի նշանաւոր տաճկախօս բանաստեղծին երկերը։

Ամեն Հայ գրավաճառաց քով կը ծախուի 'ի դին մէկ քառորդ թղթադրամ։

—

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿՂՋԻ ՕԴԱՊԱՐ ՆԱՒԱԲԵԿՆԵՐ

Ազգայնոցմէ խիստ լաւ ընդունելութիւն գտնող Աղեքսէի շէջանն առնուած օրուան դէպ վէպին հեղինակ ժիւլ Վէրնի մէկ ուրիշ հետաքրքրաշարժ և հրահանգիչ գործքն է, թարգմանեալ Մ. Մամուրեան էֆէնտիէ, որուն առաջին հատորը Իզմիրէն Պոլիս հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի-ճամի Զիլինկիրլէր ճատաէսի թիւ 2 Ս. Ղ. և Եղմաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Ամբողջ գործը երեք հատորէ կը բաղկանայ։ Գին 2 ֆր։

ԱՌ ԱՐԵԳԱԿ

Ֆ. Վ. Ծանցի տունը յանձնարարութիւններ ալ կընդունի դեղերու դրկելու։ Եւ դուրսէն բերել տալու։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԵԾ ՏՈՒՆ ԴԵՂԱԴՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ԴԵՂՕԷԻՑ

Վ. ԾԱՆՆԻ

Բերա Մեծ փողոց Աղամամի թիւ 77

ԵՒ

Կ. Պոլիս Կամուրջի հրապարակը թիւ 1—2

Եւրոպիոյ առաջին գործարանաց հետ յարաբերութեամբ կապուած, և իւր դեղորէից ընտրութեամբն և գնոց չափաւորութեամբ հրաշակուած։

Մակի մթերանոց անուանի Հ. Նէսթլէ քիմիագէտին շինած ՅՈ ԼԱՖՌԷՆ, որոքփրիկ ալէ տղայոց, տկար կազմ ունեցող և հիւանդուեթնէ ապաքինելոց միակ սննդարար ուտելիքէն համայն Եւրոպիոյ մէջ ընդունուած և ամեն գըլխաւոր բժշկաց հաւանութիւնն ստացած։

Հոն կը գտնուի նաև.

Քո-ֆո (մատակի խմորեալ կաթ) որ մեծ համբաւ ունի Եւրոպիոյ մէջ և շատ կը փնտրուի։

Սէ-լէ-ֆոր դը Բէնէն, զուտ և մաքուր, Բէլթիէ, Տիւպօսք, Ժօպոթ և Էվանս Լէդէ ճարտար քիմիագէտներէն պատրաստուած։

Զկան ելաղ, զուտ, Քրիսթիանայի Բէթկէր Մէլէրի գործարանէն ելած։

Եղէրդէ (հինտիպա) խոհոտ, Լուսվիսպուրկի Հ. Ֆրանք գործարանէն ելած ստամոքսի ուժ տուող և ախորժակ բացող որ հասարակ խահուէի հետ խառնելով՝ գինը մեծապէս կիջեցնէ՝ առանց համն ու հոտը փոխելու։

Աբսոլեոպական սաքոյց ամեն ժամու մէջ։

Տի-ժէնի ջուր, մաղերու անվրիպելի ներկ։

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի, և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, նաև ջղային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար. կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի և երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի. արիւնը մաքրելով նոցա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբը սրտախառնութիւն, կուծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լեցուած կաղեր, գլխի ցաւեր կը վանէ. մարսողութիւնը կը չափաւորի, և մարմինը մաքրուելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ՝ որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կըլլան, առողջ, ուժեղ, և բնական դիրքը կզգենու։

ONGUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈԼՕՈՒԷԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժելու մասին ունեցած պալսամական յատկութեանցը չհաւասարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (չիրիփէնչէ), սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բոլորովին կանցնին և կամ կլաւանան. օգտակար է նաև հարբուխի, հազի, սրտի բարխման, մանաւանդ օդացաւ (եէլ) ըսուած հիւանդութեան։ Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյլ (սըրաճա) հիւանդութեան ապականիչ զօրութիւնը ի'նչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը դիմադրաւէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կը գտնուի ամեն դեղավաճառներու քով, և մասնաւորապէս Պահէք-դափու Թաշ խանի կողմերը Պ. Գասապեանի դեղարանը՝ Նօ. 7՝ կը ծախուի։

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն տոքթոր Հոլլօուէ ի Լոնտոն Օքսֆորտ փողոց թիւ 555։

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆՋԻ

1.—Փունջը ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի։

2.—Տարեկան բաժանորդագինն է միայն չորս արծաթ մէճիտ՝ կանխիկ վճարելի թէ՛ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար։

3.—Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի։

4.—Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ

5.—Հատը 40 փարայ է, և կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ։ ծախողներու քով։

6.—Ծանուցման տողը 3 ղրուշ է մէկ անգամի համար։ Աւելի աժան կըլլայ աւելի անգամներու համար։

7.—Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան, Կ. Պոլիս Ալաճա-Համամ Խալիլ խան միջին յարկ թիւ 19։

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐ

Բիզա փաղա խան թիւ 3